

KONFÜÇYÜS

Derleyen: Bülent Gürkan

Acaba yeryüzünde kaç ulusun atasözü var ki, Çince'den tüm dünya dillerine çevrilerek hep aynı anlam ve değerini bulmuş olsun?

“Sana yapılmasını istemediğin şeyi başkalarına yapma.”

Bunu söyleyen, ne bir din kurucusu, ne bir Tanrı elçisi ne de bir reformcu. Tam tersine tıpkı bizim gibi yalınkat ve yalınayak birisi, özgün aklı ve düzgün düşünceleriyle... Bu yücelik ile zamana dayanma sürekliliği nasıl olmuş? Onun sözlerini, zaman çarkı, diğerleri gibi nasıl aşındıramamış?

Öncelikle bir görelim Kung Fu kimdir?

Kung Fu Tzu, Çin dilinde ve Lu derebeyliğinde “Filozof ve Üstat” anlamına gelen *Kung* adı ile başlar. Zamanla Cizvit Papazları bu adı Latinceye uyarlayarak Konfüçyüs demişler ve öylece dünyaya yayılmış. Acaba nesi var ki, bunca yıkım ve değişimlere karşın, insanlık yirmi beş yüzyıldan beri bu sarı yüzlü Çinli örgütçüyü dinliyor ve halen belâlar, bunalımlar ve dar zamanlarında birbirlerine hep onun ağzı ile sesleniyorlar:

“Karanlıktan yakınıp sızlanacağına, ne olur bir mum da sen yaksana.”

Ortalama 2600 yıl önce Çin’de yaşamış, çağına ve sonraki dönemlere ışık tutmuş büyük bilge Konfüçyüs, söz ve düşünceleri sönmeyen bir meşale gibi günümüze değin gelmiş ve değerinden hiçbir şey yitirmemiştir.

Konfüçyüs’ün öğretileri Budizm ve Taoizm’den daha sonraları hemen Çin ülkesine yayılmış ve kendisi istemediği halde, günün birinde toplumun Konfüçyanizm felsefesini oluşturmuş. Hani mitolojideki yarı Tanrılar benzeri... Gönülsüzce, görünmeyenlere, masallara karışmış öylesine. Oysa o, göklere ve öteki dünyaya sığınmadan tüm gücünü doğadan ve insan kardeşlerinden almış.

Şimdi biz onun sade ve bilge kişiliğini tanımaya çalışalım, ilginç yaşan serüveninde nasılsa benekli sislere, parçalı karaltılara bürünse bile. Ölümünden az önce bir öğrencisinin dua hakkındaki sorusuna *“Benim duam yaşamımdır,”* demesi gibi.

Kung Fu üç yaşında öksüz, annesi ise on sekiz yaşında dul kalır. Her yoksul ve dulun çektiği acıları beraberce çekerler. Şimdi öyküsünü kendisinden dinleyelim:

“15 yaşında öğrenmeye gönül verdim, 30 yaşında sağlam olarak yere basıyordum, 40 yaşında tereddütlerimi yenmiştim, 50 yaşında göklerin emrinin ne olduğunu biliyordum, 60 yaşında buyrukları yumuşak başlılıkla dinliyordum, çünkü artık beni yanıltamayacaklarını ve dengenin sınırını aşamayacaklarını biliyordum.”

Konfüçyüs 19’unda kendi soyundan bir kızla evlenir, çocukları onun yolunu izlemezler. 21 yaşında, Lu’da özel bir okul açar ve öğrencilerini kendi özel yöntemi ile seçer. 23 yaşında

annesinin ölümü ile görevinden ayrılır, üç yıl yas tutar. Bu süre içinde kendisini milletin tarih şiir ve felsefesini incelemeye adar.

Bir gün Konfüçyüs oğlu Lee'ye *"Şiir üzerine çalışıyor musun?"* diye sorar. Lee utangaç bir yüzle *"hayır"* cevabını verir. Bunun üzerine Konfüçyüs *"Çalışma ve inceleme yapmayan bir insan yüzünü duvara dönmüş bir kimseye benzer. Yüzünü hep duvara dönük bir kimsenin güzel bir şey görmesine olanak var mıdır?"* der.

Konfüçyüs 56 yaşına gelince, Chung Tu şehrinin insanları kendisine baş yargıçlık görevini önerirler. Bir yıl geçmeden Chung-Tu halkı sorunsuz ve huzurlu bir topluma dönüşür. Bunun sırrını üstat şöyle açıklamaktaydı:

"İyi olanları ödüllendirdim. Kötü olanları cezalandırdım."

Onları daha mutlu hale nasıl getirdin, sorusuna da üstat şöyle cevap verir:

"Akıllı insanları seçip onları öğretmen yaptım ve herkese kendi çocuklarıymış gibi bakmalarını söyledim. İnsanlara iyiyle kötüyü anlatmak her zaman kolay değildir."

Daha sonra Konfüçyüs, Adalet Bakanlığı'na getirilir. Üst düzey yöneticileri çağırarak şöyle der:

"Halkın peşinden gideceği iyi yöneticilere ihtiyacı vardır. Yöneticileri bozuk olursa, vatandaşlar da bozulurlar."

İyi olmanın tek kuralı şudur:

"Kendinize yapılmasını istemediğiniz şeyleri siz de başkalarına yapmayın."

Konfüçyüs'ün tartışmaktan hoşlandığı konu, eğitimin önemi idi. O bilginin evrendeki en büyük iyilik olduğuna inanıyor ve *"Her zaman okuyup öğrenmek iyi şeydir ama insanların gençken iyi bir eğitim görmeleri çok daha yapıcıdır,"* diyordu.

"Kötülüğe iyilikle karşılık vermek doğru ve iyi olur muydu?" şeklindeki bir soruya;

"Hayır. O zaman iyiliğe nasıl karşılık verirdim? İyiliğe iyilikle, kötülüğe de adaletle karşılık veriniz," şeklinde yanıtlamıştır.

Öğrencilerinden biri *"Sevgi nedir?"* diye sordu. Konfüçyüs, *"Bütün insanlığı sevmek... İşte sevgi budur! Bütün insanlığı sevmek demek, karşılığını düşünmeden gayret göstermektir. İyiliği bu dünyada mükâfatını göreceğiniz için değil, ona sadece iyilik yapmaktan haz ve sevinç duyduğumuz için yapmak, iyiliği sevmektir. Sevginin ödülü yine kendisidir. Sevgi her şeyi güzelleştirir. Sevgi barış getirir. Sevgi ile dolu bir kalp yanlış bir şey yapmaz,"* diye yanıtladı.

Konfüçyüs yetmiş yaşındayken öldü. Konfüçyüs'e çok benzeyen bir torun bıraktı. Keigh adındaki bu çocuk dedesinin yanından ayrılmıyordu. Konfüçyüs torunu tarafından öğretilenin israf olup gitmeyeceğini, yaşatılıp geliştirileceğini görüp mutlu öldü. Torunu Keigh, Konfüçyüs'e *"Bir adama ne zaman bilgili denir?"* diye sordu.

"Peki, daha önce sen söyle bakalım. Bir adama ne zaman iyi okçu denir?"

"Attığı hedefi vurursa."

“Bilgi için de aynı şey söylenebilir. Okçulukta hedefi bilmek marifet sayılmaz. Marifet hedefe isabet ettirmektir. İyi davranış ve anlayışla hedefine erişen insana da bilgili denir. Bilgili insan her çeşit aşırıktan kaçınır. Yeteri derecede ileri gitmemek kötüdür. Aşırı uçların arasında kalabilen insan, bilgi ve anlayış sahibidir.”

“Bir insan çok ileri gitmediğini, orta yere kadar ilerlemiş olduğunu nasıl bilebilir? İyi olan hayat nasıl yaşanır?”

“Sağduyu işte. İyiye tutun. Sevgiyle dol. Sanatla ilerle. İyi hayat yaşamamanın yolları bunlardır.”

Konfüçyüs İ.Ö. 478’de öldü. Konfüçyüs bir din öğreticisi değildi. Ve öğretileri yalnızca doğruluk ve yaşama ile ilgili idi. Konfüçyüs doktrinde insandaki akla hitap edilmekte ve mistisizm ile doğüstü kudretlere çağrı bulunmamaktadır. Konfüçyüs öğretilerin de metafiziğin yeri olmamıştır. Konfüçyüs mantığının büyük ilkesi şu sözlerinde açıklanmaktadır: *“İnsan, bildiği şeyi bildiğini bilmeli. Bilmediği şeyi bilmediğini bilmelidir. Gerçek bilgi işte budur.”*

Konfüçyüs insanı iyi muhakeme etmeye, düşünce ve sözlerini iyi ifade etmeye yönelten bir mantık, iyi yaşamaya sevk eden bir ahlâk kurmak amacını gütmüştür. Konuşmanın, gelenek ve göreneklerin bir disiplinini kurmak istemiştir. Başka bir deyişle Konfüçyüs’ün tamamen insani olan ahlâki, eski geleneklerin içinden, herkes için kabule değer olan canlı unsurları da bulup çıkarmak istemiştir.

Konfüçyüs’ e göre; *“İyiliksever insan bir bilgedir, okuyup öğrenerek gelişir ve yetişir. Namuslu insan ancak kendi kendini geçmeye uğraşır. Kötü giyinmesi ya da karnını iyi doyurmamış olması utanç verici bir durum değildir. Yaşamak için para kazanmak gerekir ama para kazanmak için yaşamamak gerekir.”*

Konfüçyüs’ün söz ve konuşmalarına *Lun Yu* denilmektedir. Konfüçyüs’e “adamlılığın” ne olduğunu sorarlar. *“Yalnızken ciddi ol. Görev başında saygılı ol. Başkaları ile ilişkilerinde vicdanlı ol hatta düşmanların içine girsen bile bu davranışlarını değiştirme.”*

Konfüçyüs, *“Kesin kararlılıkla, az konuşma birleşti mi adamlılık yakındır. Kimin akli varsa mutlaka iyi konuşur. Ama kim iyi konuşursa mutlaka akıllı değildir. Seçkin kişinin mutlaka cesareti vardır. Ama her cesur olan mutlaka seçkin değildir. Üstün insan yoksulluk için tasalanmaz. Gerçek insan tasalanır,”* der.

Faydalı olan üç çeşit dost, zararı olan üç çeşit dost vardır:

- Dürüst insanlarla dostluk,
- Dengeli insanlarla dostluk,
- Deneyimli (Tecrübe) insanlarla dostluk faydalıdır.
- Yüze gülücülerle dostluk,
- İçinden pazarlıklılarla dostluk,
- Gevezelerle dostluk zararlıdır.

Faydalı olan üç çeşit zevk, zararı olan üç çeşit zevk vardır:

- Sanat ve kültür yolu ile nefsine (ego) egemen olma zevki,
- Başkalarının meziyetleri üzerinde konuşma zevki,

- Birçok değerli dostları olma zevki faydalıdır.
- Şatafat zevki,
- Boş gezmek zevki,
- Boğazına düşkünlük zevki zararlıdır.

Yaşlı bir kişinin yanında bulunurken kaçınılması gereken üç kusur vardır:

- O sana söz söylediği zaman konuşmak. Bu terbiyesizliktir.
- O sana söz söylediği zaman yanıt vermek. Bu içten pazarlıktır.
- Onun yüzünün ifadesine bakmadan konuşmak. Bu da körlüktür.

Üstün kişinin düşündüğü dokuz şey vardır:

- Gördüğü zaman açıklığı düşünür.
- İşittiği zaman belirliliği düşünür.
- Yüzünün ifadesinde tatlılığı düşünür.
- Davranışlarında vakarını düşünür.
- Sözlerinde doğruluğu düşünür.
- İşlerinde dürüstlüğü düşünür.
- Şüphelerinde soruları düşünür.
- Kızgınlığında (bundan doğacak) sonuçları düşünür.
- Aldığı zaman borcunu düşünür.

Daha doğuştan bilgiye sahip olman: Bu en üstün derecedir.

Öğrenerek bilgi edinmek: Bu ondan sonraki derecedir.

Zorluk çekmek. Ama gene de öğrenmek: Bu da daha sonraki derecedir.

Zorluk çekmek ve öğrenmemek: Bu bayağılığın en aşağı derecesidir.

Yaradılıştan bütün insanlar yakındır. Alışkanlıklarla birbirlerinden uzaklaşırlar. İnsanların beni tanımayışlarına hiç üzülmem. Beni üzen insanları tanıyamamaktır. Bildiği şeyler için biliyorum demek, bilmediği şeyler için de bilmiyorum demek, işte bu bilmektir. Hiç elde edemeyeceksin gibi, ama gene de onu kaybetmekten korkarak öğren. Şimdiye kadar kimseyi görmedim ki, kadın güzelliğini sevdiği kadar ahlâk değerlerini de sevsin.

Üstat dört şey önerirdi:

1. Sanat
2. Töre
3. İşini özenle yapma
4. Sadakat

Üstatta üç şey yoktu:

1. Kesin kanı
2. Peşin yargı
3. Bencillik

Büyük bilge Konfüçyüs'ün bir sözü ile konumuzu tamamlamak isteriz.

“Kendi kalbine baktığın zaman, orada kötü bir şey göremezsen, üzülecek ve korkacak ne vardır?”

“Çabuk sonuçları isteme. Küçük çıkarları da arama. Eğer çabuk sonuç almak istersen son amacı elde edemezsin.”

“Eğer ufak çıkarlar yüzünden yolunu kaybedersen, büyük şeyleri başaramazsın.”

Eğer kişi sürekli olarak *“Yapacağım doğru şey nedir?”* diye sormazsa onun durumunun ne olacağını gerçekten kimse bilemez.

Bu öğretiler, gerek simgesel derecelerde ve üst derecelerde temel kavramlar olarak ele alınmakta ve insanın düşünsel ve ahlâki evrimi için önemli kilometre taşlarından birini oluşturmaktadır.